

НАТАША СТИПАНЧЕВИЋ¹

ЈОВАНА МИЛОШЕВИЋ²

Педагошки факултет у Сомбору
Универзитет у Новом Саду

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: [37.091.3:78]:159.942'22-053.5

BIBLID: 0353-7129, 25(2020)2, p.281-298

УТИЦАЈ НАСТАВЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ НА СОЦИЈАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Резиме: Социјално-емоционални развој деце млађег школског узраста се често у различитим теоријским разматрањима доводи у везу са утицајима музике, у њеном културном, забавном, образовном и другим контекстима. У контексту формалног образовања музика је у образовање и развој деце у највећој мери укључена кроз организацију и реализацију наставе музичке културе. С обзиром на бројне утицаје музике и музичке културе, како на живот човека генерално посматрано, тако и детета. Сврха овог рада јесте изучавање утицаја наставе музичке културе на различите сегменте развоја деце млађег школског узраста, с обзиром на бројне специфичности које овај узраст са собом носи, међу којима можда и најважнија јесте почетак формалног образовања детета. Кључни фокус истраживања реализованог за потребе овог рада подразумевао је испитивање постојања разлика у мишљењима родитеља деце млађег школског узраста према улози садржаја наставе музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце. Кључни резултати овог истраживања указују на то да испитаници имају углавном позитивно мишљење према различитим сегментима наставе музичке културе у контексту социјално-емоционалног развоја њихове деце. Родитељи чија су деца укључена у ваннаставне музичке активности имају позитивније мишљење према утицају садржаја наставе музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у односу на родитеље чија деца не похађају ваннаставне активности.

Кључне речи: музика; родитељи; социјализација; учитељ.

Увод

Почетак формалног образовања, односно полазак детета у школу доноси са собом и формални контакт детета са музиком и Музичком културом, примар-

---

1 stipancevicnatas@gmail.com

2 jovana5milosevic@gmail.com

но кроз наставу Музичке културе. У овом контексту концепт додира са музиком може бити тумачен и посматран као свака спонтана ситуација у којој дете слуша музику или учествује у неким активностима пропраћеним музиком. Квалитетна знања и различите вештине тежња су у сваком процесу образовања, при чему исход базичног образовања треба да буде функционално и применљиво знање и правилно развијене вештине (Зечевић, Микановић, Хацић и Дробац, 2014: 84). Настава Музичке културе, широко посматрано, задовољава ове критеријуме и доноси са собом бројне импликације и утицаје на развој деце и младих, у различитим узрастима и на различитим нивоима образовања. Циљеви, активности и очекивања од ученика у домену наставе Музичке културе разликују се од узраста детета, те његових потенцијала и капацитета повезаних са истим, односно различитих индивидуалних разлика које постоје међу децом. У овом контексту посебно осетљив, али у исто време са научне и практичне стране посматрано значајан период у развоју детета јесте период који се односи на млађи школски узраст и специфичности које са собом носи. Деца млађег школског узраста се значајно разликују од одраслих у погледу физичког раста и развоја, те когнитивног, социјалног и психолошког статуса (Halaši, 2016: 17).

С обзиром на бројне утицаје музике и музичке културе, како на живот човека генерално посматрано, тако и детета, чини се значајним, али и интересантним изучавање теме која се односи на изучавање утицаја наставе Музичке културе на различите сегменте развоја деце млађег школског узраста, с обзиром на бројне специфичности које овај узраст са собом носи, међу којима можда и најважнија јесте почетак формалног образовања детета. Социо-емоционални развој деце млађег школског узраста је сложен феномен који зависи од бројних фактора и услова у којима деца одрастају и образују се. Најважнији чиниоци овог развоја јесу стручњаци који са децом свакодневно раде у оквиру образовног система, примарно учитељи и наставници, као и родитељи који су важан агенс социјализације и општег развоја деце млађег школског узраста. Школски садржаји, активности и поступци стручњака, удружени са утицајем и васпитним стиливима родитеља остављају снажан утицај и утисак на децу овог узраста и одражавају се на њихов цео будући живот.

СОЦИЈАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Различити елементи и сегменти социјално-емоционалне зрелости човека имају значајан и интензиван утицај на бројне области његовог живота и понашања. Упркос томе што је ово сегмент личности који утиче на целокупан живот човека, највећи део социјално-емоционалног развоја одвија се у току детињства и ране адолесценције. Основна одлика психофизичког развоја детета јесте његова сложеност, која посебно долази до изражаја у емоционалној сфери (Сакач,

Марић и Пантић, 2013). Млађи школски узраст јесте део живота особа који је изузетно значајан из угла социјално-емоционалног развоја, при чему се ова област развоја човека изучава у оквиру различитих наука, од којих су кључне: психологија, педагогија и социологија. У вези са кључним научним гранама у којима се изучава феномен социјално-емоционалног развоја деце постоје и различита теоријска полазишта у оквиру којих се дефинише овај развој, његови кључни стадијуми, фактори који утичу на њега и слично.

Без обзира на теоријски приступ који бива узет као почетна тачка при разматрању концепта социјално-емоционалног развоја, могуће је рећи да су његови кључни елементи: саморегулација, усклађеност, адаптивно функционисање, аутономија, афект, социјална комуникација и интеракција са другима (Ђурић-Здравковић, Јапунца-Милисављевић, Милановић-Доброта и Банковић, 2019: 426). Јасно је да концепт дечијег социјално-емоционалног развоја јесте концепт који је у уској вези са концептом емоционалне интелигенције, схваћене као скуп вештина које подразумевају способност опажања, процене и изражавања емоција. Са тим у вези, чини се оправданим посматрање социјално-емоционалног развоја као процеса учења различитих конструката повезаних са емоционалном интелигенцијом, емоцијама, како сопственим тако и туђим и начинима реаговања на исте. Емоције и сви феномени са њима повезани се одражавају на дете и његово благостање, широко посматрано. Емоционалне реакције су први облик везе деце предшколског узраста са околином, а служе за изражавање дечијег односа према свету (Јермеић, 2013: 211).

Широко посматрано, социјално-емоционално учење је процес кроз који деца развијају свест и управљање својим емоцијама, постављају и остварују битне личне и академске циљеве, користе друштвену свест и међуљудске вештине за успостављање и одржавање позитивних односа и показују одговорно понашања према успеху у школи и животу (Јермеић, Шимоњи-Цернак, Марков и Пантић, 2015). У раду са децом млађег школског узраста, а у контексту њиховог социјално-емоционалног развоја, нужно је обраћање пажње на капацитете разумевања, изражавања, тумачења туђих осећања и реакција, као и на чињеницу да је за децу на овом узрасту, иако су део формалног образовања, игра и даље важан и кључни облик рада и средство кроз које деца стичу нова знања, вештине и друге компетенције и стичу слику како о себи тако и о свету који их окружује.

Чињеница да су емоције кључ за развој целокупне личности и њеног односа са светом, стварања социјалних и других релација и односа, јасно указује на значај познавања дечијег емоционалног развоја и улогу коју стручњаци који свакодневно раде са децом на првом месту имају у овом процесу. Тешко је социјално-емоционални развој деце млађег школског узраста разматрати одвојено, како од улоге учитеља, тако и од улоге родитеља у овом процесу. Наиме, родитељи јесу најважнији агенс социјализације и развоја детета у бројним областима и доменама, те њихов приступ детету, однос који имају са њим и начин на који

реагују на дете, умногоме утиче на социјално-емоционални развој деце генерално, а са тим у вези и на овај развој у контексту млађег школског узраста.

Уколико се дете у школи и у својој примарној породици осећа сигурно, прихваћено и вољено, постављени су нужни, али и најважнији основи адекватног социјално-емоционалног развоја детета, ускоро младог човека. Аутентично емоционално изражавање детета јесте основа здравог и успешног социјално-емоционалног развоја деце млађег школског узраста, а ово је могуће очекивати да дете доживи само у сигурном окружењу, како школском тако и породичном. С обзиром да су дечије емоције специфичне и спонтане, учитељ сваког тренутка треба да има разумевање за такву специфичност и потребу детета за слободом експресије својих емоција која, истовремено, доприноси и експресији његове целокупне личности (Сакач, Марић и Пантић, 2013: 306).

Усмеравање и обликовање емоција детета јесте један од важнијих задатака учитеља деце млађег школског узраста у контексту њиховог социјално-емоционалног развоја. Бројне су технике, методе и приступи који могу бити коришћени у овом домену, при чему је приликом њиховог одабира важно пажњу посветити конкретном детету са којим учитељ ради и његовим особеностима. Свакако да у контексту ове теме не може бити занемарено да је социјално-емоционални развој детета у уској вези са различитим видовима учења којима је дете у својим различитим узрастима изложено. Можда најутицајнији вид учења је онај који се односи на учење по моделу, те и у овом контексту не смеју бити занемарени одрасли који су у континуираном односу са дететом у овом сегменту учења, раста и сазревања, односно утицања на учење и развој детета у различитим доменима.

РАНИЈА ИСТРАЖИВАЊА УЛОГЕ МУЗИКЕ И НАСТАВЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ У КОНТЕКСТУ СОЦИЈАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Једно од истраживања које је методолошки захтевно, али које је пружио бројне закључке и импликације које су значајне у овој области јесте истраживање групе аутора Розе, Џонс и Хитон (Rose, Jones Bartoli & Heaton, 2019) које је имало за циљ испитивање ефеката учења свирања на музичким инструментима на развој когнитивних, бихејвиоралних и социјално-емоционалних вештина на узорку од 38 испитаника, деце која су у почетку истраживања имала седам, а по његовом окончању девет година. Деца која су чинила узорак овог истраживања су била подељена у две групе: групу оних који су похађали ваннаставну музичку обуку и групу оних који су похађали групну музичку наставу у школском контексту. Резултати добијени у оквиру ове студије указују на то да постоји значајна позитивна корелација између музичке способности и интелигенције генерално гледано. Група деце која су у ваннаставном контексту учила да свирају музичке инструменте јесте група деце код које је забележен пораст на тесту интелиген-

ције за просечно 7 јединица, наспрам 4,3 јединице код деце која су похађала једино музичку наставу у школском контексту. Ипак, у домену социјално-емоционалног понашања нису регистроване статистички значајне разлике између ове две групе испитаника.

Такође интересантни и значајни налази добијени су у студији (McPherson, 2009) која је имала за циљ испитивање интеракције родитеља и деце млађег школског узраста у контексту испитивања улоге коју родитељи имају у музичком развоју своје деце. Налази ове студије указују на то да циљеви и тежње које родитељи имају утичу на стилове и праксе које испољавају током интеракције са својом децом. Надаље, дечије социјално-емоционалне одлике су у интеракцији са родитељским циљевима, стиливима и праксама и умногоме помажу у обликовању дечије музичке компетенције и достигнућа, за коју је познато да надаље утиче на различите елементе развоја детета. У закључку ове студије аутори наводе да су интеракције деце и родитеља који су чинили узорак овог истраживања основ музичког идентитета и достигнућа деце, као и њихове жеље да учествују, улажу напор, савладавају препреке и остварују успехе у контексту музике и музичког учења и образовања.

Студија спроведена у Колумбији, са циљем испитивања ефеката музичких искустава деце старости 6–8 година на њихов социјално-емоционални и музички развој. Наиме, у различитим сегментима овог истраживања (Zapata Restrepo, 2013) укључена су деца, родитељи и учитељи. Експериментална студија која је била један од сегмената овог истраживања реализована је на две групе од 52 детета и пратила је музички програм радионице у којој су ова деца учествовала. На основу упитника, интервјуа са децом, родитељима и учитељима, али и на основу других истраживачких метода, аутори ове студије закључују како се когнитивна компонента социјално-емоционалног идентитета деце која су учествовала у музичким радионицама увећала. Аутори предлажу виђење по коме су овакви резултати повезани са културним окружењем деце, ставовима њихових родитеља и начинима на које се у њиховом окружењу музика користи са циљем самоизражавања. Аутори такође истичу како је музика помогла деци да управљају емоционалним изазовима са којима се суочавају и да се успешно адаптирају на промене до којих долази у њиховом окружењу.

Налази студије (Simion, 2014) која се бавила испитивањем социјално-емоционалних способности деце из нижих разреда основне школе, упоређујући њихове резултате на упитницима конструисаним за потребе истраживања пре и после слушања музике, за време наставе у оквиру уметничких предмета, као и у оквиру наставе из технолошких предмета. Резултати овог истраживања указују на то да се слушање музике показало као контекстуални утицај који има позитиван утицај на социјално-емоционално понашање деце у нижим разредима основне школе, без обзира на тип предмета који похађају.

Када је реч о истраживањима ове теме у студијама које воде порекло из наше или околних земаља, стиче се утисак да је доступна литература веома ограни-

чена, односно да нема много доступних истраживања из ове области. Истраживања попут улоге Музичке културе на социјално-емоционални развој привукла је мање интересовања него његов утицај на интелектуални развој и постигнућа. Управо овакво стање ствари се налази у интересовању аутора за ову тему и за његово испитивање на узорку.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања односи се на утврђивање (не)постојања разлика у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од нивоа образовања родитеља, као и чињенице да ли њихова деца похађају неку активност везану уз Музичку културу као вид ваннаставне активности или не. Теоријска разматрања наведена у оквиру овог рада, подаци из досадашњих истраживања која су на различите начине испитивале социјално-емоционални развој деце у контексту музике и наставе Музичке културе.

Општа хипотеза

Не постоје статистички значајне разлике у мишљењима родитеља деце млађег школског узраста према улози садржаја наставе Музичке културе у односу на социјално-емоционални развој њихове деце.

Посебне хипотезе

Хипотеза 1. Не постоје статистички значајне разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од нивоа образовања родитеља.

Хипотеза 2. Не постоје статистички значајне разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од тога похађају ли њихова деца неку ваннаставну активност повезану са Музичком културом.

ВАРИЈАБЛЕ ИСТРАЖИВАЊА

У складу са методолошким правилима која се односе на израду емпијских истраживања, могуће је рећи да су генерисане следеће варијабле истраживања:

Зависна варијабла: Мишљења родитеља деце млађег школског узраста према утицају наставе Музичке културе на њихов социјално-емоционални развој

(формулисана као сумациони скор одговора испитаника на питања из упитника конструисаног за потребе истраживања о мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце).

Независне варијабле: Ниво образовања родитеља (операционализовано кроз 2 категорије: основна школа, средња школа и висока школа/факултет) и похађање ваннаставних активности повезаних са Музичком културом деце млађег школског узраста родитеља укључених у истраживање.

УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА

С обзиром на начин организације и реализације формирања узорка за потребе овог истраживања, могуће је рећи да је он пригодан. Наиме, узорак су чинили родитељи деце узраста од 7 до 11 година, корисници друштвене мреже Фејсбук посредством које је и реализовано истраживање за потребе овог рада. Иако је иницијални узорак био нешто већи, након избацивања одговора оних испитаника који у тренутку реализације истраживања нису родитељи деце дефинисаног узраста, као и након избацивања испитаника са великим бројем недостајућих података, крајњи узорак обухваћен овим истраживањем чинило је 97 испитаника, при чему је њих 87 (89,7%) било женског пола, а њих 10 (10,3%) мушког пола.

Када је реч о старости испитаника, она је овим истраживањем испитивана у форми категоријске варијабле, те је 4,1% испитаника старости до 25 година, 16,5% има 26–35 година, 72,2% испитаника укључених у ово истраживање је старости 36–45 година, а њих 7,2 има више од 45 година у тренутку реализације истраживања. Образовна структура узорка указује на то да је 5,2% испитаника завршило само основну школу, 33% средњу, док је 61,9% испитаника факултетски образовано, односно завршило је вишу школу или факултет.

Структура узорка с обзиром на самопроцењена породична материјална примања указује на то да 17,5% испитаника перципира материјална примања своје породице као изнадпросечна, њих 74,2% као просечна, док 8,2% испитаника перципира материјална примања своје породице као исподпросечна.

МЕРНИ ИНСТРУМЕНТ

За потребе истраживања реализованог у оквиру овог рада конструисан је мерни инструмент намењен управо испитивању мишљења родитеља о утицају наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој деце млађег школског узраста. Упитник се, поред сегмента који се односио на прикупљање демографских података о испитаницима (пол родитеља, старост родитеља, процена

социјално-економског статуса, пол детета, ниво образовања родитеља и слично), састојао и од скале коју је чинило 17 ајтема на које се одговарало петостепеном скалом Ликертовог типа са одговорима од 1 („уопште се не слажем“) до 5 („у потпуности се слажем“).

Ајтеми који су чинили ову скалу односили су се на навике деце млађег школског узраста које су приметне у породичном окружењу, а могу бити повезане са процесом наставе Музичке културе, као и на мишљења родитеља о улози и значају различитих сегмената наставе Музичке културе на различите елементе социјално-емоционалног развоја њихове деце (Прилог 1).

МЕТОДЕ СТАТИСТИЧКЕ ОБРАДЕ

Анализа података који су део истраживања реализованог за потребе овог рада вршена је посредством статистичког пакета *SPSS 21 for Windows*. Са циљем обраде података употребљене су следеће статистичке процедуре, односно поступци обраде података: методе дескриптивне статистике – за експлорацију узорка по социодемографским варијаблама; t-тест за независне узорке – за проверу значајности разлика у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста у односу на пол деце, ниво образовања родитеља, као и чињеницу похађају ли деца неку ваннаставну музичку активност.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

У контексту истраживања реализованог за потребе овог рада релевантно је приказивање дескриптивних показатеља који се односи на сумациони скор добијен на основу одговора испитаника на ајтеме који су чинили скалу конструисану за потребе овог истраживања. Овај сумациони скор је уједно и зависна варијабла у оквиру тестирања различитих хипотеза овог истраживања. Наведени дескриптивни показатељи приказани су у оквиру табеле 1.

Табела 1: Дескриптивни статистички подаци сумациони скор

	Минимум	Максимум	АС	СД	Skewness (S.E)	Kurtosis (S.E)
Сумациони скор	30	85	62.84	12.92	-.428	-.287

Добијени резултати који су приказани у оквиру табеле 1 говоре о вредностима скјуниса и куртозиса које су прихватљиве, јер се налазе у распону од -1 до 1, као и о расподели података у контексту варијабле сумациони скор која умерено одступа од нормалне. У контексту овако добијених резултата могуће је рећи да

је утврђено постојање адекватног основа за употребу планираних статистичких поступака, односно анализа које се базирају на претпоставци о нормалној дистрибуцији употребљаваних података.

Први сегмент анализе реализоване за потребе овог рада односио се на испитивање конкретних мишљења родитеља о утицају различитих садржаја наставе Музичке културе у контексту појединачних ајтема упитника коришћеног за потребе истраживања. Добијени резултати указују на то да родитељи укључени у ово истраживање имају у највећем броју случајева позитивно мишљење према различитим сегментима наставе Музичке културе у контексту социјално-емоционалног развоја њихове деце. У оквиру свих ајтема који су чинили упитник у овом истраживању преко 36% одговора испитаника, а у оквиру неких ајтема и преко 80% испитаника указује на то да се они делимично или у потпуности слажу са тврдњама које су чиниле упитник. Оваква структура одговора указује на то да родитељи имају позитивно мишљење о утицају различитих сегмената наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце. Оваква структура резултата посебно је уочљива на примеру ајтема из упитника који је гласио: „*Сматрам да су садржаји наставе Музичке културе неопходни у образовању мог детета*“, с обзиром на то да је у оквиру ове тврдње чак 82,5% родитеља известило о потпуном или делимичном слагању са тврдњом, као и у оквиру тврдње која је гласила „*Свирање на дечијим музичким инструментима у оквиру наставних садржаја Музичке културе развија се интерес мог детета за музику и позитивно утиче на њега*“ у оквиру које је 80,5% испитаника изјавило о делимичном или потпуном слагању. Са друге стране, у контексту дискусије резултата овог истраживања чини се значајном и навођење чињенице да је само 36,3% испитаника укључених у истраживање известило о потпуном или делимичном слагању у вези са следеће две тврдње: „*Моје дете ван школе тражи да слуша музику/песму коју су претходно радили на часовима Музичке културе*“, као и „*Моје дете ван школе прича о часовима Музичке културе*“. Међутим, у контексту ових питања која су се односила на конкретне поступке деце повезане са наставом Музичке културе, важно је нагласити чињеницу да је ово истраживање реализовано у току летњег распуста, као и након неколико месеци реализације онлајн наставе, услед пандемијске ситуације са вирусом КОВИД-19. У овом контексту оправдано је поставити питање о веродостојности сећања родитеља у контексту различитих образаца понашања њихове деце која су у директној вези са различитим садржајима наставе Музичке културе.

На основу изнетих резултата можемо рећи да је општа хипотеза: Не постоје статистички значајне разлике у мишљењима родитеља деце млађег школског узраста према улози садржаја наставе Музичке културе у односу на социјално-емоционални развој њихове деце *потврђена*.

Мишљење родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од нивоа образовања родитеља – била је наша прва претпоставка Х1. До-

бијени резултати говоре о томе да не постоје статистички значајне разлике у делу рада *Конкретни резултати реализоване анализе приказани су у оквиру табеле 2.*

Табела 2: Социјално-емоционални развој деце и нивоа образовања родитеља

	Образовање родитеља	АС	СД	Р ниво	t-тест	95% интервал повећења	
						Доња гра	Горња гра
Мишљење родитеља	ССС	59.83	11.45	.125	-1.55	-10.06	1.24
	ВСС	64.25	13.52				

Резултати приказани у оквиру табеле 2 указују на то да је р вредност добијена на основу примењеног t-теста износи 0,125, што је веће од 0,05, те је могуће рећи да међу анализираним групама не постоје статистички значајне разлике. На основу свега наведеног у оквиру овог одељка рада могуће је закључити да се прихвата **Хипотеза 1** овог рада која гласи: „Не постоје статистички значајне разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од нивоа образовања родитеља“. Добијени резултати указују на то да међу родитељима не постоје статистички значајне разлике у контексту њиховог мишљења о утицају различитих садржаја наставе Музичке културе када је реч о социјално-емоционалном развоју њихове деце у односу на то да ли су родитељи укључени у узорак овог истраживања завршили средњошколско или факултетско образовање. С обзиром да се и у групи родитеља са средњом стручном спремом, као и родитеља са вишом и високом стручном спремом региструју углавном позитивна мишљења када је реч о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце, могуће је рећи да и једна и друга група родитеља посматра наставу Музичке културе и њене садржаје као фактор који даје свој допринос развоју социјалних вештина, емоционалне интелигенције и других елемената социјално-емоционалног развоја. Овај налаз може бити посматран као налаз који је у супротности са налазом истраживања (Pansiri, 2011) који указују да нижа укљученост у наставу Музичке културе и мање позитивни ставови према овом сегменту наставе јесу у вези са нижим нивоом образовања родитеља. Са друге стране, добијени налаз може бити посматран као валидан у контексту резултата истраживања (Upitis, Abrami, Brook & King, 2017), који указују на то да су ставови и укљученост родитеља у контексту музичке едукације деце значајни због директне улоге коју родитељи имају у преношењу вредности, ставова и очекивања на децу и утичу на њихов развој у контексту музичке наставе. Упркос томе што ово није налаз који је директно у вези са социјално-емоционалним развојем деце у контексту Музичке културе, јасно указује на значај који позитивни ставови родитеља према настави Музичке културе, широко посматрано, али и у контексту социјално-емоционалног развоја деце имају и на ставове и однос деце према овом наставном предмету, што свакако умногоме може да се

одрази и на њихов социјално-емоционални развој који је подстакнут наставом Музичке културе.

У контексту овог сегмента резултата реализованог истраживања такође се чини значајним напоменути чињеницу да су у овом истраживању у највећој мери учествовали високообразовани родитељи, чак 61,9% испитаника је факултетски образовано, односно завршило је вишу школу или факултет. Са извесним опрезом је могуће рећи да су изразито позитивни ставови који су присутни у случају великог броја ставки из поменутог упитника који се бавио испитивањем мишљења родитеља о утицају различитих садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце последица образовног нивоа, односно информисаности, развијеног критичког погледа, различитих интересовања и сличних одлика које су углавном пратиоци високог образовног статуса.

Како би било могуће на релевантан начин испитати хипотезу 2 овог истраживања која се односи на испитивање разлика у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од тога похађају ли њихова деца неку ваннаставну музичку активност, примењен је t-тест независних узорака. Ово је статистички поступак који је омогућио адекватно упоређивање сумационих скорова као резултата испитивања мишљења родитеља чија деца не похађају ваннаставне музичке активности о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце, наспрам мишљења у истој овој области родитеља чија деца похађају ваннаставне музичке активности (нпр. музичка школа, хор, фолклор и сл.).

Добијени резултати говоре о томе да постоје статистички значајне разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од (не)похађања ваннаставних музичких активности њихове деце. Конкретни резултати реализоване анализе приказани су у оквиру табеле 3.

Табела 3: Социјално-емоционални развој деце у зависности од похађања ваннаставних музичких активности

	Ваннаставне музичке активности	АС	СД	Р ниво	t-тест	95% интервал поверења	
						Доња гра	Горња гра
Мишљење родитеља	Похађа	67.81	12.06	.001	3.60	4.03	13.96
	Не похађа	58.81	12.26				

Разлика између средњих вредности обележја по групама (95% ЦИ: 4,03 до 13,96) била је велика (ета квадрат = 0,14). Добијени резултати осим што указују на статистички значајне разлике у мишљењима родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од тога похађају ли њихова деца неку ванна-

ставну музичку активност, указују и на то да родитељи чија деца похађају неку ваннаставну музичку активност имају позитивније мишљење о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у односу на родитеље чија деца не похађају никакву ваннаставну музичку активност. На основу свега наведеног у оквиру овог одељка рада могуће је закључити да се *одбацује* хипотеза 2: „Не постоје статистички значајне разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од тога похађају ли њихова деца неку ваннаставну активност повезану са Музичком културом“. Испитивање разлике у мишљењу родитеља деце млађег школског узраста о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од тога похађају ли деца ваннаставне музичке активности или не, пружио је значајне и за дискусију овог рада занимљиве резултате. Наиме, у контексту овог дела испитивања утврђено је да родитељи чија деца похађају ваннаставне музичке активности имају статистички значајно позитивније мишљење према утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у односу на мишљење оних родитеља чија деца не похађају неку од ваннаставних музичких активности. Иако на основу ових резултата није могуће јасно утврдити које чињенице се налазе у основи јављања разлика у мишљењу према утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој деце између родитеља чија деца похађају различите ваннаставне музичке садржаје наспрам оних родитеља чија деца овакве садржаје не похађају, могуће је изнети извесне претпоставке, закључке и конкретне практичне импликације.

На првом месту, оправданим се чини претпоставка да они родитељи који генерално имају позитивнији став према музици, њеном утицају на дете и његове различите компетенције и особености јесу родитељи који спремније подстичу децу да се укључе у различите ваннаставне музичке активности, да у њима опстају и буду истрајни и активни. На пример, у једном од истраживања (Youm, 2013) чији су узорак чинили родитељи деце до пет година који су заједно са децом похађали различите музичке активности, указују на то да су мотиви ових родитеља за учешће њихове деце у музичким програмима они који су се односили на унапређење развоја деце, обогаћивање живота детета, припрема за будуће учење и пружање могућности да се играју кроз музику. У контексту мотива родитеља који врло рано укључују своју децу у музичке активности могуће је дискутовати и мотиве родитеља који су чинили узорак овог истраживања. Са тим у вези, могуће је рећи да се иницијално уверење родитеља да музика и са њом повезане активности доприносе развоју деце широко посматрано, али и социјално-емоционалном развоју, одражавају кроз мотивисање, подстицање и укључивање деце у различите музичке активности ваннаставног типа већ на млађем школском узрасту.

Надаље, могуће је претпоставити да родитељи чија су деца укључена у ваннаставне музичке активности имају бољи увид у све оне аспекте у којима се одражавају позитивни утицаји музичких активности на развој њихове деце, између осталог и у контексту социјално-емоционалног развоја. Наиме, похађање музичких активности у ваннаставном контексту подразумева улагање значајног времена и енергије, како деце тако у данашње време и родитеља у различите сегменте ових активности, што доводи и до могућности да родитељи свесно прате промене које се дешавају код њихове деце, ток њиховог развоја, емоционално сазревање и сличне елементе развоја личности, али и различитих компетенција код њихове деце, будућих младих људи.

С обзиром на наведено, чини се интересантним, а уједно и значајним едукација родитеља са циљем подизања њихове свести о свим позитивним утицајима наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце. Наиме, на основу резултата овог истраживања могуће је закључити да они родитељи који су боље упознати са структуром, утицајем и реакцијама деце на различите елементе музичких активности у контексту њиховог социјално-емоционалног развоја јесу родитељи који имају позитивније мишљење о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце. Последично, ово су родитељи који су спремнији и да своју децу укључе у музичке активности, финансирају их и континуирано своју децу подстичу у истрајавању у овим активностима, чиме, даље значајно доприносе њиховом социјално-емоционалном развоју који је у контексту музичких активности и наставе музичке културе неминован.

Са друге стране, могуће је претпоставити да родитељи који су бољег материјалног статуса јесу истовремено родитељи који су могли током живота да кроз различите едукативне, културне и друге садржаје увиде значај музичких активности, па у том контексту и наставе Музичке културе на развој човека, као и да приуште својој деци похађање истих. У овом контексту значајним ограничењем овог истраживања чини се оно које се односи на немогућност поређења мишљења родитеља о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у зависности од социјално-економског статуса родитеља. Наиме, у овом истраживању није постојао довољно велики број родитеља који су сопствени социјално-економски статус проценили као испод, односно изнад просечан, те није било основа за оваква поређења, што јесте једно од ограничења истраживања.

Ипак, упркос наведеним ограничењима, могуће је рећи да је ово истраживање са собом донело интересантне резултате, који могу бити примењени са циљем промоције и утицања на повећање свести родитеља о значају који различити садржаји наставе Музичке културе имају на социјално-емоционални развој њихове деце. Уколико је могуће рећи да родитељи чија деца похађају ваннаставне музичке активности имају позитивније мишљење о утицајима садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у односу

на родитеље чија деца не похађају овакав вид активности, истовремено је могуће рећи и да је значајан рад на подизању генералне свести родитеља о значају и утицају музичких активности када је реч о емоционалној стабилности, социјалним вештинама, самоуверености и самопоуздању, као и другим елементима социјално-емоционалног развоја деце и младих.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Циљ овог рада односио се на испитивање мишљења родитеља према наставним садржајима предмета Музичка култура као фактора подстицања социјално-емоционалног развоја деце млађег школског узраста. С обзиром на значај који социјално-емоционални развој, његов ток и исходи имају на целокупну личност младе особе, а касније човека, на његове односе са другима и социјалне, али и професионалне улоге које постају део његовог живота, јасно је да је континуирано улагање напора у адекватан социјално-емоционални развој деце и младих један од важних задатака савременог друштва, примарно образовног система и родитеља, као изузетно значајних агенаса у животу сваког детета. Социјално-емоционално учење је процес кроз који деца развијају свест и управљање емоцијама, постављају и остварују битне особне и академске циљеве, користе друштвену свест и међуљудске вештине за успостављање и одржавање позитивних односа и показују одговорно понашања према успеху у школи и животу (Јермић, Шимоњи-Чернак, Марков и Пантић, 2015: 172).

Музичка култура јесте сегмент савремене наставе који нема само интелектуалну компоненту, већ умногоме утиче и на емоционалну компоненту развоја и функционисања ученика. Настава Музичке културе подразумева развој вештина које су комплементарне и међусобно зависне: стваралаштво које обухвата процес усвајања правила и принципа музике, развој психомоторичких способности путем вештине извођења музике певањем или свирањем и разумевање музике која омогућава социјално-емоционални и интелектуални развој ученика (Schellenberg & Mankarious, 2012).

У контексту закључних разматрања овог рада неопходно је навести и извесна ограничења истог. На првом месту могуће је споменути релативно мали узорак, од приближно 100 испитаника, с обзиром на то да структура узорка није пружила могућност испитивања разлика у мишљењу родитеља у контексту њихове старости, пола, као и самопроцењеног социјално-економског статуса. Надаље, могуће је рећи да би јаснији и донекле примењивији резултати могли бити добијени уколико би добијени подаци били тумачени у контексту узрочно-последичних веза које постоје између мишљења родитеља о утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој деце млађег школског узраста и различитих одлика родитељства, на пример.

Ипак, упркос наведеним ограничењима, јасно је да је реализовано истраживање у контексту овог рада пружило корисне и значајне импликације теме која је била истраживана. Чињеница да родитељи чија су деца укључена у ваннаставне музичке активности имају позитивније мишљење према утицају садржаја наставе Музичке културе на социјално-емоционални развој њихове деце у односу на родитеље чија деца не похађају ваннаставне активности говори о значају и улози континуираног рада на едукацији родитеља у домену школских активности о значају социјално-емоционалног развоја њихове деце и пружа основ за реализацију бројних активности у образовном систему које би као своју сврху имале управо овај циљ.

ЛИТЕРАТУРА

- Halaši, S. (2016). *Telesna struktura i motorički status kao prediktori kvaliteta života dece mlađeg školskog uzrasta*. Doktorska disertacija: Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
- Jeremić, B. (2013). Emocionalne reakcije dece predškolskog uzrasta u toku slušanja muzike. U T. Grujić (Ur.) *Tematski Zbornik Naučno-stručna konferencija Metodčki dani Kompetencije vaspitača za društvo znanja*. (211–220). Kikinda: VSSŠV.
- Jeremić B., Šimonji-Cernak R., Markov Z., & Pantić J. (2015). The Effects of Methodical Approach to Vocal Performance on the Social-Emotional Competencies of The Early School-Age Children. *Croatian Journal of Education*. 17(3), 151–185
- McPherson, G. E. (2009). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music*, 37(1), 91–110.
- Pansiri, N. O. (2011). Performativity in school management and leadership in Botswana. *Educational Management Administration & Leadership*, 39(6), 751–766.
- Petrović, M. (2016). Značaj podsticaja u muzičkom razvoju dece predškolskog uzrasta. *Krugovi detinjstva*, 1, 72–75.
- Prijović, T. (2016). Muzika kao izražajno sredstvo u priredbama. *Krugovi detinjstva*, 1, 77–81.
- Rašić, M. (2016). Antropologija muzike: paradigme i perspektive. *Zbornik radova akademije umetnosti*, 4, 133–145.
- Ristivojević, M. (2012). The Study of Music in Anthropology. *Etnoantropološki problemi-issues in ethnology and anthropology*, 7(2), 471–486.
- Rose, D., Jones Bartoli, A., & Heaton, P. (2019). Measuring the impact of musical learning on cognitive, behavioural and socio-emotional wellbeing development in children. *Psychology of Music*, 47(2), 284–303.
- Sakač, M. D., Marić, M. R., & Pantić, J. (2013). Vaspitač u kontekstu delovanja na socio-emocionalni i fizički razvoj predškolskog deteta. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta, Užice*, (15), 305–312.

- Simion, A. (2014). The external factors of socio-emotional development behavior. The effect of music listening on primary school children. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Anca_Simion2/publication/332911481_The_external_factors_of_socio-emotional_development_behavior_The_effect_of_music_listening_on_primary_school_children/links/5cd1badfa6fdccc9dd938083/The-external-factors-of-socio-emotional-development-behavior-The-effect-of-music-listening-on-primary-school-children.pdf, pristupljeno 12.07.2020.
- Upitis, R., Abrami, P. C., Brook, J., & King, M. (2017). Parental involvement in children's independent music lessons. *Music Education Research*, 19(1), 74–98.
- Youm, H. K. (2013). Parents' goals, knowledge, practices, and needs regarding music education for their young children in South Korea. *Journal of Research in Music Education*, 61(3), 280–302.
- Zapata Restrepo, G. P. (2013). *The effects of music on socio-emotional and musical development in 6-8 year old children* (Doctoral dissertation, University of Southampton).
- Zečević, I., Mikanović, B., Hadžić, A., & Drobac, M. (2014). Znanja i vještine u nastavnim programima za mlađi školski uzrast. *Inovacije u nastavi – časopis za savremenu nastavu*, 27(2), 84–94.
-

The influence of music culture teaching on the social-emotional development of younger school-age children

Summary: The social-emotional development of young school-age children is, in different theoretical studies, often linked with different influences of music in its cultural, entertaining, educational, and other contexts. In the context of formal education, music is included in the education and development of children mostly through the organization and realization of musical culture instruction. Considering the numerous influences of music and musical culture, both on the life of a man seen from a general perspective, and on a child, it is significant and interesting to study the topic of the influence of musical culture instruction on the different segments of young school-age children development, considering the numerous specificities that come with this age, where the beginning of formal education could be the most important one. The main focus of the research conducted for the needs of the paper was to examine the existence of differences in the opinions of the parents of young school-age children, towards the role of musical culture instruction content on the social-emotional development of their children. The key results of this research indicate that the respondents have a mostly positive opinion towards different segments of music culture teaching in the context of their children's social-emotional development. Parents whose children are involved in extracurricular music activities have a more positive opinion about the impact of the content of music culture classes on the social-emotional development of their children compared to parents whose children do not attend extracurricular activities.

Keywords: music, socialization, teacher, parents.

ПРИЛОГ 1**УПИТНИК**

Пред Вама је упитник који испитује различита мишљења родитеља о садржајима наставе Музичке културе код деце млађег школског узраста. Упитник је намењен родитељима који имају дете узраста од 7 до 11 година. Ово испитивање је у потпуности АНОНИМНО што значи да своје име нигде не записујете, при чему Ваши одговори неће бити вредновани као добри или лоши, нити процењивани као тачни или не. Резултати ће бити коришћени искључиво у научне сврхе, те Вас молим да Ваши одговори буду искрени, у складу са Вашим мишљењем и ставовима.

1. Ваш пол (заокружити):   М   Ж

2. Пол детета (заокружити):   М   Ж

3. Ваше године (заокружити):

а) до 25 година

б) од 26 до 35 година

в) 36 до 45 година

г) више од 46 година

4. Ваш ниво образовања (заокружити):

а) основна школа

б) средња школа

в) виша школа/факултет

г) _____

5. Како процењујете примања Ваше породице (заокружити):

а) изнад просечна

б) просечна

в) испод просечна

6. Да ли Ваше дете (од 7 до 11 год.) има неку активност повезану са музиком

(могућност више одговора):

похађа музичку школу

иде на хор

свира неки инструмент

иде на неку другу музичку активност

нема активности везане за музику

остало _____

7. Означите у којој мери се слажете са следећим тврњама:

ТВРДЊА	Уопште се не слажем	Не слажем се	Нисам сигуран/на	Слажем се	У потпуности се слажем
Моје дете ван школе пева песме које су претходно радили на часовима Музичке културе.	1	2	3	4	5
Моје дете ван школе тражи да слуша музику/песму коју су претходно радили на часовима Музичке културе.	1	2	3	4	5
Моје дете ван школе прича о часовима Музичке културе.	1	2	3	4	5
Моје дете ван школе посећује културне/музичке догађаје (различити концерти, музичке представе, плесни наступи).	1	2	3	4	5
Моје дете ван школе учествује у културним/музичким садржајима ван школе (различити концерти, музичке представе, плесни наступи).	1	2	3	4	5
Садржаји наставе Музичке културе доприносе креативности мог детета.	1	2	3	4	5
Садржаји наставе Музичке културе су важни за емоционално сазревање мог детета.	1	2	3	4	5
Кроз садржаје наставе Музичке културе моје дете учи о односима међу људима.	1	2	3	4	5
Сматрам да су садржаји наставе музичке културе неопходни у образовању мог детета.	1	2	3	4	5
Подстичем своје дете да активно учествује у садржајима наставе Музичке културе, јер сматрам да се позитивно одражавају на његов/њен развој.	1	2	3	4	5
Кроз садржаје наставе предмета Музичке културе моје дете сазрева.	1	2	3	4	5
Свирање на дечијим музичким инструментима у оквиру наставних садржаја Музичке културе развија се интерес мог детета за музику и позитивно утиче на њега.	1	2	3	4	5
Кроз интеракције са учитељем у оквиру реализације наставних садржаја на часовима Музичке културе, моје дете постаје слободније у комуникацији са одраслима.	1	2	3	4	5
Слушање музике у оквиру садржаја наставе Музичке културе код мог детета буди осећај радости и среће.	1	2	3	4	5
Садржаји наставе Музичке културе доприносе упознавању културе и обичаја других народа (интеркултуралности).	1	2	3	4	5
Групно певање у оквиру садржаја наставе Музичке културе подучава моје дете како да учествује у игри у којој се захтева поштовање одређених правила.	1	2	3	4	5
Садржаји наставе Музичке културе подучавају моје дете како да учествује у игри у којој се захтева поштовање одређених правила.	1	2	3	4	5

Хвала што сте попунили упитник!